

Prawa człowieka, w tym kwestie równości płci

Prawa dla każdego

Pierwszym uniwersalnym aktem prawa międzynarodowego, stanowiącym bezpośrednio o prawach człowieka, jest Karta Narodów Zjednoczonych podpisana w San Francisco w 1945 r. W dokumencie tym uznaje się, że należy powrócić do wartości znaczenia praw człowieka, przywrócić ludziom godność oraz podstawowe wartości. Następnie 10 grudnia 1948 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło **Powszechną Deklarację Praw Człowieka**. W kolejnych latach powstawały istotne instytucje oraz podpisywano dokumenty ważne dla powszechności praw człowieka. I tak w 1955 r. powstała Komisja Praw Człowieka, trzy lata później Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, które w 1994 r. zostały połączone. W 1961 r. Rada Europy przyjęła Europejską Kartę Socjalną. W 1966 r. podpisano Międzynarodową Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej oraz Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, a także Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych. W 1979 r. powstała Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, a w 1984 r. – Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Ważne są także Deklaracja na temat prawa do rozwoju z 1986 r. oraz Konwencja o prawach dziecka z 1989 r. W 2006 r. powstała Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, a rok później – Deklaracja praw ludów tubylczych (szerzej [zob. rozdział 16. Społeczności rdzenne](#)).

Dla pewnego usystematyzowania warto dodać już na początku, że katalog praw człowieka uporządkowany został w tzw. generacje. Pierwsza dotyczy tzw. praw wolnościowych. Zaliczają się do nich głównie prawa podstawowe, prawa polityczne i obywatelskie. Do części obywatelskiej zaliczyć można m.in. zakaz dyskryminacji, zakaz tortur, prawo do prywatności, prawo do swobodnego poruszania się, prawo azylu, prawo do posiadania obywatelstwa, prawo do zawierania małżeństw i posiadania rodziny, a także prawo do wolności sumienia, myśli i wyznania. Natomiast polityczne zakładają m.in. prawo do wolności opinii i swobody jej wyrażania, prawo do spokojnego zgromadzania się i stowarzyszania oraz prawo do uczestnictwa w życiu publicznym kraju. Kategoria drugiej generacji to przede wszystkim odwołanie do praw socjalnych, ekonomicznych i kulturalnych, w tym m.in. prawo do pracy, prawo do strajku. W kategoriach socjalnych i kulturalnych mówimy o prawie do świadczeń socjalnych i ubezpieczeń, wypoczynku,

nauki. Na prawa trzeciej generacji składają się prawa kolektywne i solidarnościowe oraz odnoszące się także do wspólnoty międzynarodowej, w tym przede wszystkim prawa narodów do samostanowienia, prawa do rozwoju, prawa do pokoju, prawa do czystego środowiska naturalnego, prawa do pomocy humanitarnej. Mamy jeszcze do czynienia z grupą praw tzw. czwartej generacji, które traktowane są w kategorii pewnego postulatu i obejmują m.in. prawo mniejszości seksualnych, prawo do adopcji.

Mimo że upłynęło wiele lat od podpisania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, to nadal wiedza o prawach człowieka nie jest powszechna, wielu ma problemy z definicją i wyjaśnieniem, jakie prawa człowieka mają znaczenie dla każdej osoby. Czym są prawa człowieka? Dla ludzi stanowią one bardzo ważne postulaty – to podstawowe normy przysługujące każdemu człowiekowi bez względu na pochodzenie, kolor skóry, wyznanie, majątek czy poglądy polityczne. Mają one ogromne znaczenie nie tylko w kontekście rozważań odnoszących się do zrównoważonego rozwoju (ZR).

W pierwszych dokumentach definiujących Cele Zrównoważonego Rozwoju nie ma bezpośredniego odwołania do „praw człowieka”, ale od początku to właśnie ludzie znajdują się w centrum rozważań nad jakością życia. Cele konstruowane w Rio de Janeiro w 1992 r., a potem kolejne dokumenty i stanowiska, łączą ZR z prawami człowieka. Na uwagę zasługuje przede wszystkim Deklaracja Wiedeńska z 1993 r., w której zwraca się uwagę, że ochrona praw człowieka

Prawa najmłodszych

Prawa dzieci zasługują na szczególną uwagę, gdyż w dyskursie publicznym są one często pomijane. Szczególny przypadek stanowi ochrona praw dzieci migrantów i uchodźców. Kryzysu migracyjnego w 2015 r. nie łączono z wizerunkami małoletnich, z nielicznymi wyjątkami, kiedy publikowano zdjęcia dzieci, które ginęły w Morzu Śródziemnym. Swego rodzaju ikoną stał się trzyletni Aylan Kurdi, którego ciało odnaleziono na plaży w Turcji we wrześniu 2015 r. Problem ten jest bardzo istotny, gdyż jak podaje International Organisation for Migration, w latach 2014–2018 zginęło 1 600 dzieci migrantów i uchodźców, zaś rzeczywiste dane mogą być dużo wyższe. Tylko w 2017 r. dzieci stanowiły 12-milionową grupę uchodźców i migrantów*. We wrześniu 2019 r. w Genewie trzy organizacje Narodów Zjednoczonych: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), United Nations Children’s Fund (UNICEF) oraz International Organisation for Migration, wezwały państwa europejskie do przeznaczania większych nakładów na kształcenie dzieci migrantów i uchodźców.

Z okazji 30. rocznicy uchwalenia Konwencji o prawach dziecka wiele instytucji publicznych, organizacji pozarządowych oraz szkół włączyło się w przygotowanie szeregu wydarzeń, których celem stało się promowanie znaczenia ochrony praw dzieci. W Polsce głównie duże miasta zaangażowały się w pomoc dzieciom migranckim. Wydane zostały pierwsze podręczniki, opracowania dla nauczycieli, jak postępować z nowo przybyłymi. Urząd Miasta Warszawa przygotował *Pakiet powitalny dla uczniów i rodziców*, opracowany wspólnie z walijskim miastem Cardiff; jest dostępny w sześciu językach (angielski, polski, rosyjski, czeczeński, ukraiński i wietnamski). Obejmuje on istotne informacje z perspektywy nowego ucznia, ale także uwzględniła różnice kulturowe. Kolejnym przykładem działań proemigranckich jest letnia świetlica wielokulturowa, działająca w Gdańsku od 2017 r. Projekt ten jest realizowany przez Centrum Wspierania Imigrantów i Imigrantek oraz gdański Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

* United Nations Children’s Fund: Financial Report and Audited Financial Statements for the Year Ended 31 December 2017 and Report of the Board of Auditors, United Nations, 2018, <https://digitallibrary.un.org/record/1638864> [dostęp: 6.07.2022].

powinna być rozpatrywana w ramach zrównoważonego rozwoju. Kontekst społeczny ZR pojawił się zdecydowanie w przyjętych w 2000 r. Milenijnych Celach Rozwoju, w tym m.in. w zapisach odwołujących się do równości płci, promocji powszechnej edukacji czy opieki zdrowotnej. Następnie w kolejnych latach – 2002, 2003 i 2005 – Komisja Praw Człowieka przyjęła trzy rezolucje o tym samym tytule: Prawa człowieka i środowisko jako element zrównoważonego rozwoju. Na uwagę zasługują także deklaracje podpisane podczas szczytu Rio+ (szerzej [zob. rozdział 2. Dokumenty zrównoważonego rozwoju](#)).

Przekształcamy nasz świat

Tak nazwano Agendę na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, przyjętą przez Zgromadzenie ONZ w dniu 25 września 2015 r. Jak czytamy w Preambule: „Założeniem Celów Zrównoważonego Rozwoju i powiązanych z nimi zadań jest przestrzeganie praw człowieka w odniesieniu do wszystkich ludzi oraz osiągnięcie równości płci i wzmocnienie pozycji wszystkich kobiet i dziewcząt. Cele Zrównoważonego Rozwoju i powiązane z nimi zadania są współzależne i niepodzielne oraz zapewniają równowagę pomiędzy trzema aspektami zrównoważonego rozwoju: gospodarczym, społecznym i środowiskowym”¹. Autorzy zdecydowanie podkreślają znaczenie praw człowieka, konieczność zapewnienia **równości płci** oraz wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt. Jak czytamy: „Kobiety i dziewczęta muszą mieć równy dostęp do wysokiej jakości edukacji, zasobów gospodarczych i udziału w życiu politycznym, jak i równe szanse z mężczyznami i chłopcami w odniesieniu do możliwości zatrudnienia, sprawowania przywództwa, jak i podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach”².

Zwraca się uwagę na potrzeby dzieci, młodzieży, ale także osób niepełnosprawnych, z czego znaczna część żyje w ubóstwie, osób starszych, społeczności rdzennych oraz uchodźców i przesiedleńców wewnętrznych (na temat problemu dzieci migranckich [zob. ramka Prawa najmłodszych](#)). Szczególną uwagę kieruje się na likwidację ubóstwa, ale także zapewnienie powszechnej edukacji i ochrony zdrowia. Podkreślono, że migracje powinny mieć pozytywny wpływ na integrację społeczną i zrównoważony rozwój (szerzej na temat migracji [zob. rozdział 14. Migracje a zrównoważony rozwój](#)). Na koniec warto też zwrócić uwagę na jeszcze jeden zapis w kontekście respektowania praw człowieka: „Zobowiązujemy się promować międzykulturowe zrozumienie, tolerancję, wzajemny szacunek i etykę globalnego obywatelstwa oraz współodpowiedzialność. Uznajemy różnorodność przyrodniczą i kulturową świata oraz fakt, że wszystkie kultury i cywilizacje mogą przyczynić się do budowania zrównoważonego rozwoju, odgrywając w tym procesie kluczową rolę”³.

¹ *Transforming Our World...*, op. cit.

² Ibidem.

³ Ibidem.

Szwajcaria jest kobietą

Demonstracja kobiet w 1928 r. w Bernie

Źródło: Blanka from Bern, *50 odieni szwajcarskiej demokracji. O tym, jak Szwajcarki zburzyły Boski Porządek*, Ranki z Frankiem Szwajcarskim, 21.02.2021, <https://rankizfrankiem.pl/50-lat-praw-wyborczych-kobiet-w-szwajcarii/> [dostęp: 6.07.2022].

Z czym kojarzy się Szwajcaria? Alpy, czekolada, zegarki, banki i demokracja... Szwajcaria jest jedną z najstarszych demokracji. A prawa kobiet? Trudno uwierzyć, ale w tym państwie, gdzie na co dzień wiele kwestii rozstrzyga się poprzez konsultacje społeczne i referenda, kobiety uzyskały prawa wyborcze prawie jako ostatnie w Europie (po nich były jedynie Mołdawia i Lichtenstein). Podejmowano jednak ku temu wiele prób. Już w 1886 r. powstał w Genewie Międzynarodowy Związek Kobiet, a w roku 1898 zorganizowano w tym mieście pierwszy Kongres Kobiet. Zaprezentowana w ramce fotografia dokumentuje demonstrację kobiet w 1928 r. w Bernie. Figura ślimaka, którą uwieczniono, okazuje się mieć kluczowe znaczenie. Demonstrantki chciały w ten obrazowy sposób pokazać, że zmiany dotyczące praw kobiet w Szwajcarii odbywają się właśnie w ślimaczym tempie.

Kobiety domagały się swoich praw coraz częściej i zdecydowanie, co doprowadziło do zorganizowania referendum w tej sprawie w 1959 r. Niestety przeciwnicy przyznania praw kobietom zyskali aż 67%. Warto pamiętać, że rząd Szwajcarii podpisał Europejską Konwencję Praw Człowieka – właśnie z wyłączeniem klauzuli dotyczącej praw kobiet. Dopiero 7 lutego 1971 r. 66% głosujących w referendum opowiedziało się za przyznaniem kobietom praw wyborczych, przeciwko było 34%. Co ciekawe, nie przełożyło się to automatycznie na prawo każdego z kantonów. Jak przyznaje Joanna Lampka, tłumaczka i pisarka, ale także autorka znanego bloga Szwajcarskie Blabliblu, kantony przyznawały kobietom prawa wyborcze w różnych latach, przy czym w kantonie Appenzell Innerhoden stało się to dopiero w 1991 r., po interwencji Federalnego Sądu Najwyższego. Z uwagi na te niezgodności dochodziło do wielu paradoksów, m.in. niektóre parlamentarzystki, reprezentujące swoje kantony, same nie mogły w nich głosować. „Wrzesień 1985 roku to kamień milowy dla Szwajcerek. Właśnie wtedy otrzymały one takie same prawa jak mężczyźna w rodzinie. Wcześniej nie mogły bez zgody męża podejmować pracy, zakładać konta bankowego ani nawet zarządzać swoimi pieniędzmi”*. Szwajcaria w 1999 r. wybrała po raz pierwszy na prezydenta kobietę – Ruth Dreifuss, a w 2010 r. Rada Federalna (czyli 7-osobowy rząd Szwajcarii) liczyła po raz pierwszy więcej kobiet niż mężczyzn.

* *Gotuj, a nie głosuj – prawa kobiet w Szwajcarii*, Szwajcarskie Blabliblu, 15.05.2017, <https://www.blabliblu.pl/2017/05/15/gotuj-a-nie-glosuj-prawa-kobiet-w-szwajcarii/> [dostęp: 6.07.2022].

Edukacja na rzecz praw człowieka

Amnesty International (AI) to globalny ruch, swoista „organizacja” licząca ponad 7 mln ludzi, działająca na rzecz promocji i edukacji praw człowieka. Jej zamiarem jest uczyć, jak ważne są prawa człowieka, jakie mają znaczenie, czym są dyskryminacja i wykluczenie. Historia ruchu sięga 1961 r., kiedy to prawnik Peter Benenson opublikował *List za amnestią* po tym, jak dowiedział się o dwóch portugalskich studentkach, uwięzionych za to, że wznosiły toast za wolność.

Obecnie Amnesty International angażuje się w pomoc wielu grupom, w tym m.in. społecznościom LGTB, grupom wyznaniowym, dzieciom, uchodźcom. Bardzo wymowne staje się hasło jednej z kampanii: „Pomaganie jest legalne”. Dla AI niezwykle ważne są edukacja, aktywizowanie obywateli, wzmacnianie świadomości wobec grup, które są wykluczone. Kampanii o istotnym znaczeniu jest znacznie więcej, warto wymienić: „Solidarni z Białorusią”, „Polska solidarna #zuchodźcami”, „Wolna szkoła” czy znany od lat „Maraton Pisania Listów” – to największa globalna akcja na rzecz praw człowieka. Pierwszy Maraton zorganizowany został w 2001 r. Młodzi ludzie mogli w 2021 r. napisać list bądź podpisać petycję m.in. w sprawie Bernardo Caala Xola, pozbawionego wolności za obronę Świętej Rzeki, czy Zhang Zhana za to, że upubliczniła prawdziwe dane na temat COVID-19 w Chinach.

Gdyby przyjrzeć się Celom Zrównoważonego Rozwoju, w każdym z nich odnajdziemy odwołania do praw człowieka. Eliminacja ubóstwa (cel 1) wiąże się bezpośrednio z prawem do ochrony socjalnej, prawem do odpowiedniego poziomu życia oraz równymi prawami kobiet w życiu ekonomicznym. Bezpieczeństwo żywnościowe (cel 2) odwołuje się do prawa do odpowiedniej żywności, a zapewnienie zdrowego życia (cel 3) ma związek z prawem do życia, prawem do zdrowia, ochrony matek i dzieci oraz prawem do korzystania z osiągnięć postępu naukowego. Dobra jakość edukacji (cel 4) bezpośrednio wiąże się z prawem do edukacji, równymi prawami kobiet i dziewcząt w obszarze edukacji i prawem pracy. Równość płci (cel 5) odnosi się do likwidacji wszelkich form dyskryminacji i przemocy wobec kobiet, prawa do ochrony matek i dzieci, prawa do decydowania o liczbie dzieci. Dostęp do wody i warunków sanitarnych (cel 6) ma związek z prawem do wody i warunków sanitarnych oraz prawem do zdrowia. W przypadku dostępu do energii (cel 7) zwraca się uwagę przede wszystkim na prawo do odpowiedniego poziomu życia i prawo do korzystania z osiągnięć postępu naukowego. Natomiast istotne dla promocji wzrostu gospodarczego

(cel 8) są prawo do pracy i korzystania ze sprawiedliwych warunków pracy, zakaz niewolnictwa, pracy przymusowej i handlu ludźmi, zakaz zatrudniania dzieci, równe prawa pracownicze pracowników-migrantów oraz równe prawa kobiet w dziedzinie zatrudnienia. Stabilna infrastruktura i innowacyjność (cel 9) powiązane są z prawem do korzystania z osiągnięć postępu naukowego, prawa do mieszkania oraz równych praw kobiet do kredytu finansowego i infrastruktury wiejskiej. Zmniejszenie nierówności (cel 10) oznacza respektowanie prawa do równości i braku dyskryminacji, prawo do ochrony socjalnej. Wzmacnianie zrównoważonych miast i społeczności (cel 11) wiąże się z prawami do udziału w życiu kulturalnym, dostępem do transportu, urządzeń i usług oraz prawem do mieszkania. Zrównoważona konsumpcja (cel 12) może zostać osiągnięta poprzez respektowanie prawa do zdrowia, prawa wszystkich narodów do swobodnego rozporządzania swoimi zasobami naturalnymi oraz prawo do odpowiedniej

Pomoc humanitarna i operacje pokojowe

Źródło: *Map of Actions*, EU Civil Protection and Humanitarian Aid, Flickr, https://www.flickr.com/photos/eu_echo/13977326052 [dostęp: 6.07.2022].

Wiele państw zaangażowało się w pomoc humanitarną, rozumianą przede wszystkim jako pomoc wynikająca z trwających konfliktów zbrojnych, powodzi, susz i innych klęsk żywiołowych. Ochrona i ratowanie ludzkiego życia okazują się tutaj kluczowe. Wiele organizacji pozarządowych aktywnie uczestniczy w tego rodzaju akcjach. Mogą one przyjmować bardzo różny charakter: od fizycznej pomocy na miejscu po zbiórki, darowizny. Są to także działania silnie powiązane z prowadzoną pomocą rozwojową, jak choćby z niesieniem pomocy humanitarnej w regionach dotkniętych wojną i klęskami żywiołowymi, np. wsparciem odbudowy danego kraju, w tym odbudową szkół oraz innych miejsc użyteczności publicznej. Pomoc humanitarna, w tym bezpieczeństwo humanitarne, stanowi bardzo istotny element polityki zagranicznej wielu państw, jak np. Norwegii, Szwecji, Kanady czy Szwajcarii.

Szwajcarska pomoc humanitarna oznacza z jednej strony współpracę i wsparcie, także finansowe, dla regionów objętych konfliktem. W tym zakresie jest to współpraca z ONZ, Radą Europy, Parlamentem Europejskim, ale także organizacjami pozarządowymi, takimi jak Human Rights Centre. Z drugiej strony bardzo istotna okazuje się szeroko rozumiana pomoc migrantom i uchodźcom. Te działania w szwajcarskiej polityce zagranicznej określane są od niedawna mianem bezpieczeństwa humanitarnego. Aktywność z zakresu bezpieczeństwa humanitarnego rozumie się jako pomoc w konfliktach, w tym szczególnie poszkodowanych kobietom i dzieciom, prowadzenie dialogu na rzecz pokoju, współpracę w ramach organizacji demokratycznych wyborów, ochronę uchodźców, a także budowę platformy współpracy na rzecz migrantów i uchodźców. Przykład tego państwa jest dość szczególny, gdyż aktywność Szwajcarów w środowisku międzynarodowym ma długą tradycję. Autorytet Szwajcarii wzrastał na forum międzynarodowym już w II połowie XIX w., m.in. za sprawą obrony swojej neutralności i suwerenności, podniesienia poziomu armii i stosowania zasady azylu politycznego. Coraz częściej Szwajcarii przyjmowała też funkcję mediatora w konfliktach międzynarodowych. Neutralność i tradycje humanitarne stały się głównymi filarami szwajcarskiej polityki zagranicznej. Szwajcarzy w ostatnich latach angażowali się w ponad 30 procesów pokojowych.

Film *Aida*, reż. Jasmila Žbanić, z 2020 r.

*Aida**, dramat w reżyserii Jasmili Žbanić, to międzynarodowa produkcja, w której w rolach głównych występują m.in. Jasna Djuricic, Boris Ler, Johan Heldenbergh czy Raymond Thiry. Tytuł był nominowany do Oscara w kategorii najlepszy film międzynarodowy. To pierwszy film fabularny opowiadający o masakrze w Srebrenicy w lipcu 1995 r. Wielu recenzentów uważa, że nikt wcześniej nie pokazał tych wydarzeń w taki sposób. Film przedstawia historię tytułowej Aidy, tłumaczki pracującej dla ONZ (dokładnie dla holenderskich żołnierzy). Choć relacjonuje fikcyjną historię, to reżyserka i autorka scenariusza przygotowała fabułę w oparciu o wieloletnie badania, rozmowy ze świadkami przywołanych wydarzeń oraz rodzinami ofiar zamordowanych.

* *Aida*, reż. J. Žbanić, Bośnia i Hercegowina – Norwegia – Holandia – Austria – Rumunia – Francja – Niemcy – Afganistan – Polska – Turcja 2020.

żywności. Działania w dziedzinie klimatu (cel 13), ochrona mórz i oceanów (cel 14) oraz promocja lądowych ekosystemów, w tym lasów, terenów pustynnych i gleby (cel 15), związane są głównie z prawem do zdrowia, prawem wszystkich narodów do swobodnego rozporządzania swoimi bogactwami i zasobami oraz prawem do odpowiedniej żywności. Promocja pokoju, silnych instytucji oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości (cel 16) jest możliwa przy zagwarantowaniu prawa do życia i wolności osobistej poprzez ochronę dzieci przed różnymi formami przemocy, poprzez prawo do wymiaru sprawiedliwości oraz rzetelnego procesu, prawa do dostępu do informacji. W przypadku budowania

globalnego partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju ważne są prawa narodów do samostanowienia, prawo narodów do rozwoju i współpracy międzynarodowej, prawo do prywatności oraz prawo do korzystania z osiągnięć postępu naukowego⁴.

Jak zauważa Łukasz Kułaga, odrębnym zjawiskiem wartym odnotowania jest wpływ Agendy 2030 oraz innych dokumentów dotyczących zrównoważonego rozwoju na znaczenie prawa do rozwoju. Prawo do rozwoju zalicza się do praw człowieka trzeciej generacji. W artykule 1 Deklaracji o prawie do rozwoju z 1986 r. określa się, że „prawo do rozwoju jest niezbywalnym prawem człowieka, na podstawie którego każda jednostka i wszyscy ludzie są uprawnieni do udziału, przyczynienia się oraz korzystania z gospodarczego, kulturalnego i politycznego rozwoju, w którym wszystkie prawa człowieka i podstawowe wolności mogą być w pełni zrealizowane”. W samej Agendzie 2030 wymienia się Deklarację o prawie do rozwoju jako jeden z podstawowych dokumentów, na których mają się opierać działania w zakresie zrównoważonego rozwoju. „W ten sposób pośrednio dokumenty rozwojowe zdają się zwiększać doniosłość prawa do rozwoju, podkreślając jego nieustanne znaczenie, mimo braku wiążącej regulacji o charakterze globalnym w tym zakresie”⁵.

⁴ *Sustainable Development*, United Nations, <https://sdgs.un.org/> [dostęp: 6.07.2022].

⁵ Ł. Kułaga, *Zrównoważony rozwój a prawa człowieka ze szczególnym uwzględnieniem Agendy 2030*, w: *Prawa człowieka a ochrona środowiska – wspólne wartości wyzwania*, red. B. Gronowska, B. Rakoczy, J. Kapelańska-Pręgowska, K. Karpus, P. Sadowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2018, s. 23.

Katalog praw i wolności człowieka, jakim jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, uznano kilkadziesiąt lat temu za zbiór uniwersalny, ale na pewno nie kompletny. Od samego początku zakładano, że w kolejnych latach będzie następował dalszy rozwój praw człowieka. Na przestrzeni lat powstało wiele dokumentów poświęconych ochronie tych praw. To, co jednak obecnie stanowi dość ważny problem, to brak rzeczywistego odwoływania się katalogu praw w wielu państwach i regionach. Pozostają one w wielu państwach tylko aktem deklaracyjnym.

Kalendarium

- 1948 – Deklaracja Praw Człowieka.
- 1951 – Konwencja ONZ dotycząca statusu uchodźców.
- 1966 – Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej.
- 1979 – Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet.
- 1993 – Stanowisko Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka.
- 1998 – powstanie Międzynarodowego Trybunału Karnego.

Słowniczek

- Dyskryminacja** – zachowanie, które oznacza, że ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną człowiek jest traktowany mniej korzystnie, niż byłby inny człowiek w porównywalnej sytuacji.
- Mowa nienawiści** – wypowiedzi, które szerzą, propagują i usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nietolerancji, podważające bezpieczeństwo demokratyczne, spójność kulturową i pluralizm.
- Prawa człowieka** – zespół praw i wolności, które przysługują każdemu człowiekowi bez względu na wiek, płeć, wyznanie, rasę, pochodzenie.

Problemy do dyskusji

1. Dlaczego warto obecnie przypominać o znaczeniu praw człowieka?
2. Czy byłaś/byłeś kiedykolwiek świadkiem dyskryminacji płciowej?
3. Jaką rolę w społeczeństwie obywatelskim odgrywa wolność słowa?

Dodatkowa literatura

- Janusz G., *Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.
- Kymlicka W., *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford University, 1995.
- Landman T., *Democracy and Human Rights: Concepts, Measures and Relationships*, "Politics and Governance" 2018, Vol. 6(1), s. 48–59.
- Marcinko M., *Ochrona praw człowieka w wymiarze regionalnym*, Ośrodek Międzynarodowego Prawa Humanitarnego i Praw Człowieka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- Pace J., *The United Nations Commission on Human Rights. "A Very Great Enterprise"*, Oxford University, 2021.

Materiał filmowy

Kambodża – pracownicy przemysłu odzieżowego, HumanDocTV, 5.03.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=J4WJjAxSn1g&t=22s> [dostęp: 6.07.2022].

Kambodża to jedno z tych państw, w którym zauważalne są działania naruszające prawa człowieka, w tym prawa dzieci. Film stanowi ilustrację jednego z bardzo znamienych przykładów łamania praw człowieka w przemyśle odzieżowym. Zwraca się w nim uwagę na wyjątkowo trudne warunki pracy, w tym przede wszystkim kobiet i dzieci. Działacze organizacji pozarządowych podkreślają, że mamy tu do czynienia ze współczesnym niewolnictwem. Ludzie pracują w skrajnie trudnych warunkach, za skandalicznie niskie wynagrodzenie (jedna z bohaterek mówi, że zarabia miesięcznie 160 USD), po kilkanaście godzin dziennie.

